

Seppo Marttinen

Viipurin lääninvankila 1917 - 1918

joukkomurha Viipurin lääninvankilassa 27.-28.4.1918

Viipurin lääninvankila 1917 - 1918

Joukkomurha lääninvankilassa

27.–28.4.1918

© 2018 Seppo Marttinen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-800-067-9

Sisällysluettelo

Lukijalle

1. Viipurin vankilat ennen vuotta 1917 s.8

- 1.1. Viipurin vanha linna vankilana s.8
- 1.2. Panssarilahden työ- ja ojennuslaitos 1831- 1881 s.14
- 1.3. Suunnitelmat uuden lääninvankilan rakentamiseksi
1870 – 1881 s.16
- 1.4. Uuden lääninvankilan rakentaminen Papulaan 1881–
1884 s.18
- 1.5. Lääninvankilan valmistuminen 1884 s.19
- 1.6. Vuonna 1884 lääninvankilan alueelle valmistuneet
rakennukset sekä vuosina 1884 -1914 suoritettut
rakennustyöt s.24
- 1.7. Viipurin lääninvankilasta tulee Suomen suurin
lääninvankila s.25

2. Viipurin lääninvankila 1917 s.27

3. Sisällissota ja vankilat s.36

- 3.1. Sisällissodan alkaminen s.36
- 3.2. Vankilat sisällissodassa s.37
- 3.3. Vankiloiden hallinnon uudelleen järjestely punaisten toimesta s.39

4. Viipurin lääninvankila sisällissodan aikana s.44

- 4.1. Vankilan neuvoston ja komissaarien valinta Viipurin lääninvankilassa s.44
- 4.2. Vankilan toiminta punaisen vallan aikana s.45
- 4.3. Elämä poliittisena vankina Viipurin lääninvankilassa huhtikuussa 1918 s.47
- 4.4. Epäonnistunut yritys vapauttaa poliittiset vangit 24.4.1918 s.56

5. Viipurin lääninvankilan murhenäytelmä s.58

- 5.1. Punapäällikkö Hjalmar (Jallu) Kaipainen saapuu Viipuriin s.58
- 5.2. Lääninvankila aamulla 27.4. s.65
- 5.3. Punapäällikkö Hjalmar Kaipainen lähtee vankilaan s.69
- 5.4. Murhenäytelmä alkaa s.71
- 5.5. Hjalmar Kaipainen haavoittuu- Albin Piskonen jatkaa s 80

- 5.6. Tapahtumat muualla vankilassa s.81
- 5.7. Sunnuntaiaamu 28.4.valkenee s.84
- 5.8. Murhenäytelmä loppuu s.85

6. Tapahtumien tutkinta s. 88

- 6.1. Tapahtumien tutkinta vankilan henkilökunnan osalta
s.101

7. Syyllisten rankaiseminen s.103

- 8. Lääninvankilassa 27.–28.4.1918
surmatut s.109

9. Uhrien hautajaiset s.121

10. Summa summarum s.126

11. Liitteet s. 137

- Liite 1. Viipurin lääninvankila sisällissodan aikana 1918.
Tapahtumien kulku
- Liite 2. Lähdeluettelo

Lukijalle

Tämä kirja kuvaa Viipuria vankilakaupunkina. Kirja sisältää kuvauksen Viipurin eri vankiloista ja lääninvankilan kehittymisestä 1910-luvulla Suomen suurimmaksi lääninvankilaksi. Viipurin lääninvankilan murhenäytelmästä, jota pidetään kirjallisuudessa yhtenä sisällissodan suurimmista joukkomurhista, kirjoittaminen ilman kuvausta vuoden 1917 ja sitä edeltäviin tapahtumiin Viipurissa, ei antaisi kokonaiskuvaa Viipurista myös vankilakaupunkina Suomen itsenäistymisen ja sitä seuranneen sisällissodan aikana.

Viipurin lääninvankilan joukkomurhasta 27.–28.4.1918, jolloin lääninvankilassa surmattiin siellä punaisten vankeina olleet 30 henkeä, kirjoitettiin paikkakunnan lehdissä runsaasti. Yksityiskohtainen kuvaus vankilan tapahtumista oli luettavissa lehdistä jo seuraavina päivinä. Myös uhrien hautajaiset 12.5.1918 saivat runsaasti palstatilaa lehdistössä. Joukkomurhia tutkittiin ripeästi ja murhiin osallisia kuulusteltiin heti tapahtumien jälkeen. Etsivä keskuspoliisi jatkoi tutkimuksia aina 1920-luvulle asti.

Vuoden 1918 tapahtumista on kirjoitettu paljon. Viipurin lääninvankilan tapahtumista ei lopulta kuitenkaan kirjallisuudessa kovinkaan paljon. Vuonna 1926 ilmestyi Kaarlo Castrenin kirjoittama kirja ”Punaisten hirmutyöt vapaussodan aikana – sitä varten, että totuus ei unohtuisi”. Kirja on poliittisesti väritynyt ja lääninvankilan tapahtumien osalta varsin puutteellisesti esitetty. Castren mainitsee kirjassaan nimen Emil Ihalainen, jonka hän kertoo olleen yksi joukon pääjohtajista.¹ Emil Ihalaisen osuutta lääninvankilan tapahtumiin on tässä kirjassa selvitetty.

Myös vuonna 1927 H.J. Boströmin teos ”Sankarien muisto” sivuaa lääninvankilan tapahtumia kertoessaan surmansa saaneiden elämäkertoja.

Merkittävin sisällissodan jälkeen julkaistu tutkimus on professori Jaakko Paavolaisen vuonna 1967 kirjoittama teos ”Poliittisen väkivaltaisuuDET Suomessa

¹ Castren, Kaarlo. 1926. Punaisten hirmutyöt vapaussodan aikana.

1918.” Teos sisältää myös tutkimuksen Viipurin lääninvankilan tapahtumista. Paavolainen pyrkii tutkimuksessa selvittämään myös verityön taustoja. Hän esittää kirjassaan ajatuksen, että lääninvankilaan tunkeutuneen punakaartilaisjoukon tehtävänä olisi ollut vain muutamien poliittisten valkoisten vankien ampuminen ja sen jälkeen muiden vieminen keskuskasarmille. Muut murhat Paavolainen laski kuuluneen joukon päihtymyksen tiliin.² Tutkimuksesta selviää myös, että punakaartilaisjoukon johtajana toimi Hjalmar Kaipainen.

Jari ja Jouni Eerolan teos ” Henkilöstötappiot Suomen sisällissodassa 1918”, joka julkaistiin 1998, sisältää kuvauksen lääninvankilan murhasta.³ Teos täydentää Jaakko Paavolaisen tutkimusta.

Samoin 1998 julkaistu Marko Tikan ja Antti Arposen kirjoittama ” Koston kevät. Lappeenrannan teloitukset” kertoo tapahtumista. Paitsi tapahtumien kulkua on teoksessa laajemmin kerrottu yksityiskohtaisemmin punakaartilaisjoukon kokoonpanosta ja heidän kohtaloistaan veritöiden jälkeen.⁴

Viimeisin merkittävä tutkimus Viipurin lääninvankilan tapahtumista 1918 on Teemu Keskisarjan kirjassa ” Viipuri 1918”. Keskisarja kuvaa taitavasti tilannetta Viipurissa huhtikuussa 1918 ja vankilan sijoittumista sodan loppuajan tapahtumiin. Keskisarja tuo kirjassaan esille myös syyllisyyskysymykset ja hän pohtii myös tekojen motiiveja. Kirjassa piirtyy kuva punakaartilaisjoukon päälliköstä Hjalmar (Jallu) Kaipiaisesta ja Albin Piskosesta, joka Kaipiaisen haavoituttua lääninvankilassa johti veritöitä sekä korostetusti myös Emil Ihalaisesta, jonka osuus tapahtumien kulkuun on jäänyt vähemmälle tarkastelulle aikaisemmissa tutkimuksissa.⁵

² Paavolainen, Jaakko. 1967. Poliittiset väkivaltaisuuudet Suomessa 1917 -1918.

³ Eerola, Jari ja Jouni. 1998. Henkilöstötappiot Suomen sisällissodassa 1918.

⁴ Tikka, Marko. Arponen, Antti. 1998. Koston kevät. Lappeenrannan teloitukset.

⁵ Keskisarja, Teemu. 2013. Viipuri 1918.

Olen aikaisemmissa kirjoissani ” Viipurin lääninvankilan historia” ja ” Suomen vankilat 1918 - Vankiloiden toiminta v. 1918 sisällissodan aikana” kertonut Viipurin lääninvankilan joukkomurhasta.

Kiinnostukseni Viipurin lääninvankilan murhenäytelmään, tapausten kulkuun, murhiin osallistuneiden punakaartilaisten henkilöhistoriaan, teon motiiveihin ja etenkin murhenäytelmän avainhenkilöinä toimineiden Hjalmar Kaipiaisen, Albin Piskosen ja Emil Ihalaisen rooliin tapahtumien kulussa, vei minut uudelleen arkistojen pariin jatkamaan tutkimuksiani

Entisenä vankilanjohtajana kiinnostukseni kohdistui myös vankilan henkilökunnan toimintaan ja itse vankilan toimintaan. Virkamatkoillani aina 1990-luvun alkupuolelta lähtien sain tutustua Viipurin lääninvankilan tiloihin, jotka osittain olivat säilyneet entisellään. Tämä mahdollisti minulle mahdollisuuden luoda käsitykseni tapahtumien kulusta huhtikuun lopulla 1918 tapahtumien paikan päällä. Mainitsematta en voi jättää myös sitä, että olen syntynyt Viipurissa, mikä lisää kiinnostustani kaupungin historiaa kohtaan.

Tämä kirja pohjautuu tarkennettuihin ja uusiin asiakirjoihin. Näitä ovat olleet; Jallu Kaipaisen ym. kuulustelupöytäkirjat, joita ei ole aikaisemmin ollut tässä laajuudessa käytettävissä sekä Otto Vanhalan ja Maurits Karilan muistelmat. Hjalmar Kaipiaisen valokuva löytyi Turun maakunta-arkistosta. Hänen kuvaansa ei ole ollut aikaisemmin käytettävissä.

Tämä kirja on yksityiskohtaisin kertomus, mitä on tehty tuon illan ja yön tapahtumista. Olen kirjassa esittänyt oman käsitykseni tapahtumien kulusta, syistä ja taustoista henkilöineen. Kirja sisältää uutta tietoa tapahtumista, henkilöistä ja syistä murhenäytelmään. Se on myös kuvaus vankilan toiminnasta Viipurissa 1917–1918.

Hämeenlinnassa 10 p:nä huhtikuuta 2018.

Seppo Marttinen

1. Viipurin vankilat ennen vuotta 1917

1.1. Viipurin vanha linna vankilana

On oletettavissa, että Viipurin vanhassa linnassa on ollut sen alkuajoista lähtien, kuten muissakin Suomen vanhoissa linnoissa, jonkinlainen vankila, säilytyspaikka rikoksiin tai häiriköintiin syylistyneitä tai mahdollisten vastustajien säilyttämistä varten siihen asti, kunnes asia oli tutkittu ja rangaistus määrätty. Olot noina aikoina olivat varsin rauhattomat, väkivaltaiset ja raa'at. Linnanisännät olivat alueella itsevaltiaita, jotka paitsi puolustivat linnaa vihollisilta, hoitivat useasti myös oikeudenkäyttöön liittyvät asiat.

Alkuaikoina vankilana lienee käytetty Pyhän Olavin tornin maanalaista kerrosta. Ensikerroksessa on nähtävissä kaksi ikkunakomeroa, joista oikeanpuoleisen permannossa on puuluukuilla peitetty 7.5 metriä syvä kuilu. Tämä parahiksi miehen levyinen aukko laajenee pohjaosastaan pieneksi komeroksi, jota ehkä aikanaan on käytetty vankiluolana, johon uhrit nähtävästi on laskettu nuoran varassa.⁶

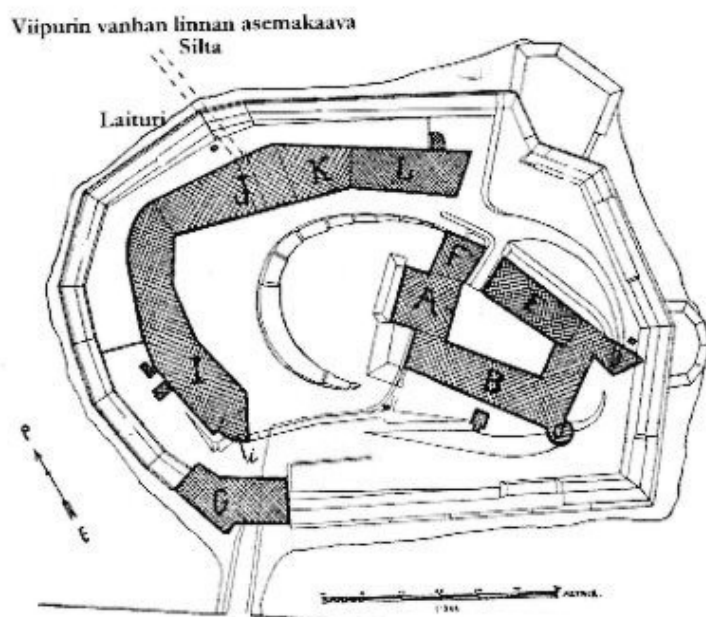
Näissä tiloissa lienee toiminut 1400-luvulla kuningas Kristofferin maanlaissa mainittu ”kuninkaan vankila”. Sitä voidaan pitää ensimmäisenä pysyväisenä vankien sijoituspaikkana Viipurin linnassa. Siellä pidettiin tuona aikana pitsi tutkintavankeja myös jossain määrin sakonsovittajia ja ruumiinrangaistuksesta armahdettuja pahantekijöitä.⁷

1400- luvun keskivaiheilla toteutettiin linnassa laajoja rakennustöitä. Linnaa mm. vahvistettiin muureilla ja torneilla. 1500 luvun tilikirjoissa mainitaan vankitorni.

⁶ Raekallio, Ilmari. 1928. Wiipurin linna; sen vaiheet ja nähtävyydet.

⁷ Virtanen, Veikko. 1944. Suomen vankeinhoito 1 osa.

Tuon tornin, joka sijaitsi miltei nykyisen sisäänkäynnin kohdalla, jäännökset näkyvät muurissa pyöreänä ulkonevana. Tornin ovi oli raudoitettu 16 ratsumiehen haarniskan rintakappaleilla. Niin sanottu luukkuovi johti alatorniin, jonne tuomitut laskettiin nuoran varassa.⁸

A. Pyhän Olavin torni. B ja E. päärakennuksen muut osat.
F. varastorakennus. G. porttirakennus. I. varastorakennus,
J. vankilarakennus. K ja L. varastoja ja i vankitorni

⁸ Raekallio, Ilmari. 1928.

Hallinnollisen lääninjaon yhteydessä 1634 aloitti Viipurin linnassa toimintansa Viipurin lääninvankila. Vankila toimi osittain 1600-luvulla ja 1700 luvulla rakennetuissa linnan läntistä ja pohjoista puolta reunustavassa kivirakennussarjassa. Rakennuksen läpi on johtanut holvikäytävä rantavallille ja rantaan⁹, jossa sijaitsi laituri pyykinpesua varten. 1800-luvulla holvikäytävän kohdalta rannasta johti silta Siikaniemelle. Silta lienee ollut yksinomaan linnan väen käytössä; jouduttiinhan juomavesi ajoittain kuljettamaan Siikaniemestä ja Neitsytaniemestä. Lisäksi vankilalla saattoi olla vankien kuljettamista varten tarvetta sillalle. Linnassahan ei ollut vangeille saunaa, vaan vangit jouduttiin kuljettamaan vuokrasaunaan linnan ulkopuolelle.

Tarkkoja tietoja linnassa pidettyjen vankien määristä 1700-luvulla ei ole saatavissa. Vankimäärät kuitenkin lisääntyivät vankeusrangaistusten käytön lisääntyessä. Vaikka Viipuri kuului Venäjän valtakuntaan, siellä noudatettiin varsin pitkälti Ruotsin vuoden 1734 lakia, jossa vankeusrangaistusten määrä eri rikoksista lisääntyi. Lievistä rikoksista rangaistiin rahasakoilla ja ruumiinrangaistuksilla, vakavammista määrättiin kuoleman- ja vapausrangaistuksia. usein ruumiin- ja häpeärangaistuksiin yhdistettyinä, sekä maasta karkottamista.

Vuoden 1710 valloituksen jälkeen linna pääsi pahasti rappeutumaan. Siellä suoritettiin vain välttämättömät korjaustyöt. Vankila jatkoi kuitenkin toimintaansa.

⁹ Raekallio, Ilmari. 1928.

Tämä kirja sisältää kuvauksen Viipurin eri vankiloista ja lääninvankilan kehittymisestä 1910-luvulla Suomen suurimmaksi lääninvankilaksi. Viipurin lääninvankilan joukkomurhasta, jota pidetään kirjallisuudessa yhtenä sisällissodan suurimmista yksittäisistä ja järkyttävimmistä joukkomurhista, kirjoittaminen ilman kuvausta vuoden 1917 ja sitä edeltäviin tapahtumiin Viipurissa, ei antaisi kokonaiskuvaa Viipurista myös vankilakaupunkina Suomen itsenäistymisen ja sitä seuranneen sisällissodan aikana.

Lääninvankilan joukkomurhassa 27.-28.4.1918 surmattiin siellä punaisten vankeina olleet 30 henkeä. Kirjassa paneudutaan murhiin, niiden syihin, tapahtumien kulkuun ja myös niiden ihmisten henkilöön ja persoonaan, jotka tavalla tai toisella olivat mukana murhenäytelmässä joko henkilökuntaan kuuluvina, uhreina tai murhatöiden suorittajina.

BoDTM
BOOKS on DEMAND